

Др ЄВГЕН ГРИЦАК

ЯК ПРИЙНЯЛИ БУВШІ УЧНІ Й ГРОМАДЯНСТВО НАШ ЮВІЛЕЙНИЙ АЛЬМАНАХ „З ЮНИХ ДНІВ, ДНІВ ВЕСНИ“

Відбитка із „Звідомлення Виділу Тов-а
„КРУЖОК РОДИЧІВ“

при Державній Гімназії з українською мовою навчання в Перемишлі
за шк. рік 1936/37.”

ПЕРЕМИШЛЬ, 1937.

Як прийняли бувші учні й Громадянство наш Ювілейний Альманах „3 юних днів, днів весни“?

1. Вступ:

Видавці й укладчики минулорічного „Звідомлення“ й „Альманаху“ з приводу 40-ліття першої матури в перемиській гімназії не дивилися песимістично на своє діло й вірили, що ця книжка, а називаю її коротко „Перемиський Альманах“, знайде своїх прихильників і викличе прихильний відгомін серед нашої суспільності. Висловив це ясно голова „Кружка Родичів“ — п. радник Вол. Подлуський у своїй вступній статті, пишучи: „Виділ вірить, що робить добре діло, та й переконаний є, що й матеріяльно не стратить“).

І так справді сталося. „Перем. Альманах“ зустрів справді дуже прихильне відношення, в першу чергу в усіх б. учнів і матуристів перемиської укр. гімназії. Тому не від речі буде питання: „як прийняли ювілейно-матуральний альманах ті особи, що найбільш повинні бути ним зацікавлені, а саме бувші матуристи й бувші професори. Як відгукнулися на книжку, чи були раді з появи її, чи справді вона зуміла викликати злуду давніх днів і років та заставила їх порадуватись, посумувати, чи призадуматись над своїми „юними днями“, звязаними з побутом у мурах української перемиської гімназії в надсянському городі?

2. Голоси й оцінки б. матуристів.

Послухаймо цих безпосередніх свідків життя перем. гімназії зперед кількадесятьох років. Найвиразніше й найприхильніше висловився тут Др Павло Лисяк, адвокат у Журавні, що в різдвяному числі „Нового Часу“ з дня 7. січня 1937. у ч. 5. (2415.) помістив гарну й цікаву статейку п. н. „271“ і її тут у цілості поміщуємо за дозволом автора статті й редакції часопису“).

¹⁾ »Звідомлення Виділу Кружка Родичів при Держ. Гімназії з укр. м. навч. в Перемишлі« за 1935/36. шк. рік, стор. 4.

²⁾ Картка ВП. Видавця з 31. III. 1937., лист Автора з 28. IV. 1937.

Ця кабалістична цифра не є винята з книжки якогось середньовічного раві — вона винята з іншої книжки, на перший погляд незамітної, але, проте, для мене й для 2399 інших смертельників важкої-преважної, солодкої, як божеський нектар, як весняна ніч опійної... Ото-то саме як весняна ніч... Ціла ця книжка пахне весною, хоч вона вже далеко не за одним із нас, для багатьох перейшла в парне літо, а для інших перейшла в перші дні осені... А сталося ось-як:

Якось недавно принесла пошта чепурно видану книжку — **Звідомлення виділу «Кружка Родичів» при державній гімназії з українською мовою навчання в Перемишлі за шкільний рік 1935-1936.**, з альманахом п. з. **«3 юних днів, днів весни»**, 240 сторінок завгрубшки, з багатьома ілюстраціями, матеріалами, статтями й споминами, а також зі зладженим проф. Степаном Малиновським списком усіх абітурієнтів, яких протягом 40 літ видала наша перем. гімназія. Підписаний «фігурує» в ньому під цифрою 271, інші — від цифри 1—2399, — хай себе шукають... Правда: вимога для багатьох зовсім невикональна. Бо при прізвищах неодного видніє маленький хрестик. А це означає, що їх вже нема між живими й що їх дух вітає там, «де ність болізни, ні печали...». І коли б не ця людська-архилюдська нота меланхолії, що вмішується до подібних акордів весняної симфонії, які бють зі сторінок цієї книжки — можна б забути про сучасне й полинути думками в минуле, до цього великого для кожного з нас моменту, коли ми переходили «ослячий міст» — покидали мури нашої гімназії і вилітали в світ. Все, що ми потім пережили — не є важне. Спогад тієї неважливішої хвилини в житті нас усіх — залишився незатертий в наших душах. Отже весна сміється до нас усіх зі сторінок цієї незвичайної книжки.

Вона пригадує нам тих вісім чи більше літ, які провели ми в мурах нашої гімназії, увійшовши до них хлопчиками-підростками, а кинувши їх «абітурієнтами». «Аве Альма-матер, абітурі! Іх є, слава Богу, небагато, бо аж геть під дві з половиною тисячі. «Солідна» цифра! Було б доволі на два з половиною невоєнних полків. І справді, коли читати одно прізвище за другим — є там багато, що чимось позначилися в житті. А це вже щось значить...

Сьогодні ми вже знаємо, в чім є ключ тайни, яка заворожила нас до смерті. Це насамперед сама земля й оточення міста. В передвоєнному Перемишлі він мав сильну австрійську марку. В місті кишіло від війська, але коли ми вийшли на Замок, коли кинули оком на лискуцу бинду Сяну, що поміж кучерявих горбів на півдні вибігав нам просто в лице й далі котив свої каламутні хвилі, коли ми крадькома підлізали на Татарський курган і звідси очаровані дивилися на густо в доли скупчені мури й кривлі міста — все те живою мовою казало нам про те, що ми ступаємо по славній землі наших предків, і що тут земля наша дише на нас старою, незабутньою, історичною бувальщиною...

І ми були щасливі. Бо мали дібраний, як рідко, гурт учителів, з небіжчиком директором Цеглинським у проводі, що в мертву офіційчину гімназійної науки силкувався вложити негасимий вогонь великої ідеї. Олексій Ярема, мій господар кляси. Хто не склонить голови перед тією великою постаттю — педагога, громадянина й патріота? На вид холодний, замкнений в собі і неприступний. Або Іван Прийма. Я стріву його під кінець війни випадково в поїзді, як їхав на кілька днів до Львова — з тим, що негайно вертає в Полтаву, де саме став директором гімназії. Оповідав про Україну, про тамошнє життя-буття, про золотий гомін нашої національної революції і сльози зворушення котилися з його ясних очей. Наша завітня мрія, наша надія, якої ми не тільки не сміли, але й не вміли леліяти, все те, що ми бачили тільки в уяві — сталося дійсністю... І потім вістка, що професора Прийма замучили большевики... Таких учителів мала наша Альма матер багато. Нераз траплялося, що на якійсь читальняній імпрезі в Бушковичах чи Негрибці — ми, «артисти», зі сцени нечаяно в перших рядах гостей на салі бачили наших учителів, які тоді й на другий день в клясі, буцім-то не помічали нас. Або лекції. Як звичайно: гімназійні лекції — при відкритих вікнах, епоза яких плив дурман

розцвілого жасміну, далі вище фасцинував клапоть чистого, темно-блакитного неба, а здалеку, з вулиці зі щораз більшою силою впадав ритм військової, маршевої музики й чути було рівні удари соток вояцьких ніг по камяній вулиці, коли хотілося самому вилетіти крізь вікно у світ і, розгорнувши крила, широко плисти у безкрай... Рівний, гострий голос професора З а р и ц ь к о г о, що само тоді з катедри малював нам картини наполеонської епопеї — перемагав і цю отруту весняної природи, й бувало один, а потім другий товариш самочинно замикали вікна, бо ця справа з Наполеоном була важніша й привабливіша для нас від зову життя зпоза вікон, і так нас всіх захоплювала й так поривала, що ми навіть не помічали, як муха пролітала крізь класу понад нашими головами...

Тепер ми всі, що вийшли з мурів нашої гімназії, учні й вчителі, ті, що вже є по тому боці Рубікону, й ті, що живуть, бачимо, яка велика є схожість нашого життя й долі — з руслом пливучої ріки. Береги, краєвид, ріка — видаються постійно одні й ті самі. А тимчасом — у кожнім моменті надпливають усе нові хвилі й усі вони йдуть у невідоме нам, темне море...». І це правило життя, добре правило. Щоб мінялися люди — вчителі й учні, але, щоб русло ріки й краєвид залишалися незмінні. Бо, де-як-де, але в перемиській гімназії не може бути інакше...

Само читання голих прізвищ її абітурієнтів є найбільш фантастичним романом, що міг би зродитися в уяві поета. В першій річнику під ч. 11. читаємо прізвище Романа Сембратовича, а потім в кожнім дальшій щораз більше прізвищ, які не забудуться ніколи в нашому житті. Вони всі підіймають нашу гімназію на високий рівень боярської величчч й сучасне покоління має легке заведення: помимо всіх труднощів і невзгодин — серцем та душею прямувати старим шляхом непохитно вперед... Щоб не прогрішитися перед Перемиською Землею, Сяном, тіннями Ростиславичів і тіннями тих недавньо-згинувших, незабутих предків, які на цьому останньому великому нашому бастіоні, на цих окраїнах поклали печать свого немирущого духа...

Із цілої статті проглядає справжнє захоплення й небуденна радість бувшого учня перемиської гімназії з приводу „Альманаху”. Автор статті після свого ентузіастичного вислову про цю „незвичайну” книжку, що „пахне весною”, зупиняється на списі всіх перемиських матуристів, уміщенім ув „Альманаху” й цей спис викликає в нього рефлексії, сумні, як читати про всіх померлих, а радісні, як пригадати саму хвилину матури, тієї найважливішої хвилини в житті нас усіх, а далі обмірковує автор тодішнє середовище перемиської укр. молоді, як представлявся тодішній Перемишль, назовні з сильною австрійською маркою, а по суті з подихом нашої стихії й славної традиції, що оживно впливала на душі учнів. З черги згадує автор пок. директора Г. Цеглинського, професорів О. Ярему, І. Прийму та історика С. Зарицького, що причаровував юнаків своїм цікавим викладом. Безпереривність праці й традиції ось що повинно бути далі невідкличним гаслом: „серцем та душею прямувати старим шляхом непохитно вперед”.

Подібний відзив про „Альманах” маємо у фейлетоні бувшого учня й матуриста перем. укр. гімназії Романа Купчинського, що пише в „Ділі” під псевдонімом Галактіона Чіпки. Він помістив у „Ділі” ч. 58. з 17. березня 1937. р. фейлетон п. н. „Гість з Перемишля”, який передруковуємо в цілості³⁾:

³⁾ За дозволом Редакції (лист з 5. IV. 1937. за підписом ВП. Дра І. Німчука).

Гість із Перемишля.

З далекої закутини — Кадлубиц, у брідському повіті, їхав я до Перемишля — як до Бразилії, чи іншої Канади. На моїх плечах появився перший хрестик, у Перемишлі повстав «Гімназіяльний Інститут», а в моїх Батьків виринув проєкт дати мене до нього на виховання.

П'ять годин залізницею, на полях шум вітру, на стаціях гамір, у Львові гармідер, потім шум і гамір і врешті — Перемишль.

І страх...

Завтра здавка до гімназії в незаних мурах, перед незанихими людьми.

А потім перший обід у «гімназіяльнім» серед незаних товаришів і старших до осьмаків включно. А ще потім — дні за днями, то ясні то слотливі, то тихі, то бурхливі — цілих вісім літ.

Ясні дні: прогульки, проходи, купілі в срібнолентім Сяні, копаний мяч, танці в Шпінетера з котиліоном, вечерниці «Сянової Чайки» без інституток, їзда на саночках попри «Інститут для дівчат у Перемишлі», концерти і... страйки.

Слотливі дні: двійки, перший день по кожних феріях, конференції в школі і «конференції» з настоятелем бурси, раз поправка (в 7-й класі з греки!) і десь колись карцер.

Чому це нині прийшло мені на думку і чому я це нині пишу.

Десь тому кілька місяців прийшов до мене гість з Перемишля — Звідомлення гімназії за 1935/6 рік. По стільки літах взяв я знов до руки гімназіяльний шематизм, в якім колись так жадібно шукав за своїм іменем. Рік за роком появлялося воно, все вище і вище аж дійшло до недосяжних висот — до «іспит зрілости зложили».

Переглядаю звідомлення і бачу, що це ювілейне видання — в сорокліття першої матури. Звідомлення — не звичайний собі зшиток, а груба книжка, дбайливо видана, цікаво зредагована, а на кінці — спис учнів і їх пізнша доля. А поруч мене назвища тих, що сиділи зі мною в одній класі, в одній лавці. Гей, гей! Скільки то вже літ як ми разом сиділи і скільки змін від цього часу! Перечитую одно назвище за другим — з моєї класи шіснацять хлопців має дописку: згинув на війні. Такий то вже наш річник, не тільки в Перемишлі, але й на цілому світі. Припало йому першому рушити на ворога і тому стільки з моєї класи має цю дописку.

Переглядаю листок за листком, оглядаю призабуті види і думкою вертаюся в місто моєї молодости. Симпатичне воно і положенням, і підсонням і атмосферою.

Але життя йде, події одна за другою настигають і — я призабув ювілейне звідомлення. Помогло мені до цього в великій мірі те, що дирекція просила прислати за нього три золоті... Був би зовсім забув.

Але добрі люди є всюди, а в Перемишлі, думаю, більше як де. От і один з таких добрих людей написав до мене письмо і пригадав мені обовязок супроти своєї гімназії. Міг би я пустити пригадку в напам'ять, адже на другий рік може гімназія видати два-три томища не за пару, а за парканацять золотих! Але коли зважити добру волю, ювілей — щоправда тільки сороклітній і велику працю, вложену в звідомлення, то справа стає ясна: треба післати. Хоч би за те, що прислали мені клопоть Перемишля і його гімназії, клопоть мого юнацького життя і клопоть ясного неба, на якім поплили білими хмарами мої спомини з молодих літ.

Галакціон Чіпка.

Автор починає споминами про „юні дні“, проведені в перем. гімназії, вчислює „ясні“ й „слотливі“ дні з свого шкільного життя, а потім зясовує, що спонукало його згадати про Перемишль і про гімназіяні часи. Це „Звідомлення Кр. Родичів“, ювілейний матуральний альманах, що його дуже прихильно оцінює словами: „не звичайний собі зшиток, а груба книжка, дбайливо видана, цікаво зредагована“, а з усіх статей найбільш зацікавив його, як і попереднього б. перемиського матуриста, „список ма-

туристів". З цим списком злучені теж його рефлексії на тему тих, що позначені хрестиком і заввагою „полягли на війні", бо це такий ірчник матуральний, що перший рушив на поле бою у світовій завірюсі. Згадав автор і місто Перемишль, а вкінці в жартівливо-сатиричному тоні заторкує і матеріальний обовязок підтримати видавництво своєю пайкою, яку — мимо всяких „але" — вирішує вплатити.

З нагоди 25-річчя товариського зїзду матуристів з 1911. р., що відбувся 7. грудня 1936. р., учасники його дізналися про видання ювілейного „Альманаху", що всім загально подобався. З цього приводу висловили подяку Ювілейному Комітетові і побажання, щоб теперішній Директор гімназії підготував ювілей 50-ліття існування гімназії. Цей короткий відзів наводимо теж дослівно, передруковуючи допис з підписом Дра Мих. Мельника з „Діла" ч. 2. з 2. І. 1937.

Товариський зїзд з нагоди матури в гімназії з українською мовою навчання у Перемишлі відбувся дня 8. ц. м. На зїзд прибули абітурієнти, що в червні 1911. року здавали матуру в українській гімназії в Перемишлі. На 86 абітурієнтів з обох відділів прибуло 16. Між живими нема вже 18, одні померли, інші згинули в часі світової війни. В год. 8-ій рано в катедрі відправлено Службу Божу за померших товаришів, опісля учасники зїзду пішли до своєї класи, де теперішній директор гімназії Ст. Шах відчитав каталог. Опісля відбувся спільний обід, на яким були присутні проф. п. Іван Мануляк, тепер на емеритурі, дир. Степан Шах і теперішній катехит о. Петро Голинський. При цій нагоді учасники довідалися, що в червні ц. р. відсвятковано ювілей 40-ліття іспиту зрілості в нашій гімназії і з цієї нагоди виділ кружка родичів видав разом зі звідомленням за шкільний рік 1935/36. також чудовий альманах, в яким поміщено між іншим спис всіх матуристів від р. 1895/96. до р. 1935/36. з датами, місцем уродження і званням кожного. За цей альманах належить ювілейному комітетові з дир. Ст. Шахом на чолі від бувших учнів дорожого нам перемиської гімназії щира подяка. Тому, що в р. 1938. припадає 50-ліття оснування української гімназії в Перемишлі, учасники зїзду висловили гаряче бажання, щоб п. дир. Шах занявся пригдтуванням цього ювілейного свята.

Д-р Мих. Мельник.

Якщо брати на увагу прилюдні голоси б. матуристів, то їх мало, бо тільки три. Зате більш отверто висловилися вони прихvatно, у своїх листах та дописках на чеках. Це їх інтимні, секретні вислови, написані звязко і коротко, нераз у поспіху й прихатцем зазначені серед швидкого темпа теперішнього життя. Їх теж не можна поминути. Автори їх торкаються здебільшого справ чисто матеріальних, хоч додають теж свої завваги на тему оцінки Альманаху.

Зачну від листів та листівок. Їх прийшло 15, але автори їх торкаються здебільш справ чисто адміністраційно-технічних (висилка примірників „Альманаху", подавання й справлявання адрес, запити в справі присилки грошей і т. д.). Тому занотовую тут тільки деякі з них, що заторкують тему цієї статті.

Відомий наш поет, тепер професор укр. гімназії „Р. Ш." в Дрогобичі, автор прегарної поезійки, поміщеної в „Альманасі"⁴⁾

⁴⁾ »Звідомлення«... стор. 69—70.

П. Карманський, висловився про нього коротко в своєму листі⁵⁾ до Директора гімназії: „Прошу мені вибачити, що аж тепер щиро дякую за пам'ять і висилку „Альманаху“, що було для мене дуже милою несподіванкою⁶⁾“. Прошу... приймати мої слова щирої подяки і правдивої пошани”.

ВП. Іван Мосевич із Торуня з захопленням прийняв „Альманах“, а найбільш зацікавився списом матуристів і згадав свою матуру зперед 17 років, коли то всі професори рятували загрозованих абітурієнтів; тому теж і він аж по довгих роках оцінив належно щирю опіку своїх педагогів та дуже мило і з великою пошаною згадує про них. Лист п. І. Мосевича цікавий, щирий, глибокий, з рефлексіями загальної натури, з цікавими висновками національно-виховного напрямку. Тому теж деякі частини цього листа наводжу в цілості, бо це справді один із найкращих листів⁷⁾.

„Таке щире українське „Спаси-Біг“ за надісланий „Альманах“ в першій мірі Вам, що не жаліли трудів вишукувати бувших учнів („соколиків“), — а дальше прошу передати „Кружкові Родичів“ щирю подяку за милу несподіванку і прошу прийняти скромний даток, який висилаю, а думаю, що всі піддержать матеріально так гарний почин, як діяльність „Кружка“.

Вже 17 років, — як обливався чоловік горячим потом при maturі й дивився, як усі ВП. Професори рятували „потопаючого“ і доперва по літах зміг я, (а думаю і більшість), оцінити як слід цю щирю опіку, якою нас окружали. Минули літа, — але спомин лишивсь і житиме вічно свіжий — вічно милий... Тимсамим і пам'ять про всіх ВП. Професорів не загине! Не думайте, — що я журналіст і що пишу допись! Ні! Я собі такий реальний чоловік, — працюю на Поморі вже 14-ий рік, як антикар і все булоб добре, якби не туга за краєм, за Своїми... А тепер прошу Вас, ВПане Професоре, агітуйте за частими зїздами, бо малиб вони величезне значіння, головно для заточенців...”.

Взагалі, найприхильніше прийняли „Альманах“ бувші перемиські матуристи, що опинилися поза межами Галичини, або в чужих краях, бо світова війна й звязані з нею зміни та умовини розкинули наших людей по всіх усяодах. Це бачимо на прим. з листівки п. Д-ра Григорія Шевчика, що тепер є адвокатом у Югославії в м. Кучево. Дізнавшись про видання „Альманаху“ з рецензії в „Нашій Культурі“ (кн. 5. з 1937. р.) щиро зрадів з цього приводу, бо пригадав собі свої „юні дні“ й перемиську гімназію, прохав прислати йому цю памяткову книжку й написав: „Матуру здав 1917. р., а почав гімназію 1909/10. р. Панове професори можливо мене пригадають собі, і я із Югославії всім пересилаю мій щирий

⁵⁾ З дня 24. І. 1937.

⁶⁾ Підкреслення Редакції «Звідомлення».

⁷⁾ Дата його: 12. ІІІ. 1937., адресований до проф. Ст. Малиновського.

привіт. Мене дуже радуватиме, як мої професори мене собі пригадають⁸⁾).

Деякі листи мають окремий характер, а саме їхні автори подають поправки й доповнення до спису б. матуристів, вказують де вони живуть, пишуть про їх заняття, а дехто й додає, що має на увазі зібрання „певнішого статистичного матеріалу до історії гімназії” (п. Т. Пилипівський із Варшави).

Найскромнішим висловом оцінки чи признання з приводу ювілею І. матури, а радше появи „Альманаху” є дописки на чеках, що ними б. матуристи прислали належність за післану їм книжку, а деякі додавали до цього ще й більші чи менші пожертви на вбогу молодь гімназії. Ці дописки цікаві тим, що їхні автори відчували свій духовий звязок із нашою школою, не кидали з нехиттю чи, як то кажуть, у формі „відчипного” приписану таксу 3.50 зол., а хотіли висловити й свою скромну й тиху, але щирю подяку й кількома словами теплого спомину згадували про школу й місто їх юнацького побуту.

Коротко дякують за „Альманах” у різних висловах (сердечно або щиро дякую, щира дяка, дуже вдячний, з подякою, з вдячністю, щиро сердечне „Спасибі”) ось ці ВП. Особи: інж. В. Корженьовський з Перемишля, о. М. Гащак із Хмелю, Яр. Рубчак із Калуша, П. Галевич із Коніна, Мгр Мар. Божейко із Кельців, о. Ол. Малиновський, проф. О. Сас із Камінки Струмилової, о. Вас. Коляса із Зиндранови, о. Ст. Менцінський із Новоселець, усіх 9 осіб. Ширші дописки дали ВШ. о. Др М. Панас із Сокаля, а саме: „За „Альманах” дуже вдячний і мило ним зворушений” і Б. Пшепюрьський із Коломиї: „За „Альманах велике Спасибіг. Буде для мене найприємнішою лектурою”, а ВП. о. Ром. Сорокевич із Сви-стільник у своїй дописці висловив жаль, що нема спису всіх професорів за 40 літ і не подано, що з ними діється, бо „наші спомини з шкільної лавки звязані з їх іменами”, вкінці радив, щоб це зробити в історії перемиської гімназії з нагоди 50-літнього ювілею.

Ширшу дописку дав б. матурист першої матури ВП. Дмитро Ключник, емер. професор у Львові. У цій дописці жалує, що не одержав повідомлення про ювілейний зїзд перших матуристів⁹⁾, бо бувби дуже радо на зїзд приїхав, а далі пише так: „Не припускаю, щоби Комітет не вислав повідомлення мені, бувшому постійно до самої матури диригентови першого гімназіяльного хора й оркестри (основаної мною), а тим самим головної особи, около котрої групувалися тоді всі учасники торжеств, забав, ігор і „біятик” (з Жидами, або з батярами), тільки думаю, що адрес до мене був неточний... Ще раз красно дякую й низько кланяюсь”. (Львів, 28. І. 1937.).

Коли у п. проф. Д. Ключника викликав „Альманах” спомин

⁸⁾ Листівка до Дирекції Гімназії з дня 14. VI. 1937. р.

⁹⁾ Запрошення вислано, але на хибну адресу. — Прим. Редакції.

з гімназійних часів, то інший професор, б. перемиський матурист, ВП. проф. Гнат Мартинець заторкнув справу оцінки й значіння „Альманаху“ та другої мети його видання, а саме допомогти вбогій молоді теперішньої гімназії. Тому теж його оригінальну й цікаву дописку наводимо в цілості (чек з 1. II. 1937. Самбір):

„Кружкові Родичів складаю найщирішу подяку за „Юні дні весни“. Зосібна дякую всім Редакторам за незвичайно солідну працю, яку положили у той вічний Пам'ятник Української Гімназії¹⁰⁾. Маю повну надію, що ніхто не відмовиться від додаткової жертви на річ нашої Дорогої Молоді¹¹⁾), що щаслива думка Виділу „Кружка Родичів“ увінчається великим успіхом“.

Треба признати, що це дуже гарна й оригінальна оцінка минулорічного „Альманаху“ з приводу 40-ліття першої матури. Але не позбавлені вартости, милі й цінні згадки всіх інших дописувачів, бо з них проглядає той духовий зв'язок із їхньою давньою школою, що їй саме сплячують вони таким чином довг вдячності й пошани.

3. Відзиви б. професорів.

З давніх професорів, що іспитували перших перемиських матуристів (а живе їх ще 2) відізвався Вп. Дир. Казимир Цімерман зі Львова, що вчив польської мови. Подякував за „Альманах“ і за запрошення на ювілей, але не міг приїхати на свято з причини лікування в Трускавці. Зате висловився про „Альманах“ прилюдно один із бувших професорів перемиської гімназії, що вчив тут у роках від 1898/99. — 1900/1901., а саме Вп. Дир. Др Василь Щурат у своєму науковому фейлетоні п. н. „Із забутих днів Перемишля“, друкованому в „Новому Часі“ з 28. січня 1937. ч. 18 (2131)¹¹⁾, де представив зовсім невідому подію з історії нашого шкільництва, а саме справу передачі добромисьським Василям перемиської поєзуїтської гімназії в 1799. р., що на жаль скінчилась невдачею.

Наводимо тут початок цього фейлетону, зв'язаний із торічним ювілеєм I. матури в нашій гімназії:

Із забутих днів Перемишля.

Нераз даються чути в нас голоси, противні надто частим «обходам» усяких ювілеїв. Без деяких могло би, справді, й обійтися. Є одніче в житті кожного народу події, якими він може повеличатися завсіді, не ждучи на десяти, п'ятдесяті, чи хочби соті роковини. Може й повинен, якщо тільки публична згадка про такі події буде одночасно й пригадкою повсякчасних, інколи й нових народніх обов'язків, пригадкою, як наші предки свої народні обов'язки сповнювали й як нащадки їх сповнювати призвані. Ось чому й радо приймалося недавно до відома, що українська гімназія в Перемишлі святкувала сорокліття першого іспиту зрілості з 1896. р., а кружок батьків при цій гімназії

¹⁰⁾ Підкреслення мої. — Є. Г.

¹¹⁾ Свою згоду на передрук фейлетону дав В. Ш. Автор у листі до «Кр. Род.» з квітня 1937. Цілий фейлетон буде передрукований при Історії Гімназії.

увіковічнив це свято відповідним ювілейним звідомленням з прегарним альманахом п. н. «З юних днів, днів весни». І коли б вневдовзі вже не сама перемиська, але й ширша наша громада заповіла святкування п'ятдесятих роковин повстання тої-ж гімназії, не можна би вважати такий почин зайвим. І напевно не був би він зайвий, коли б увесь наш свідомий загаль при такій нагоді довідався, що повстання нинішньої української гімназії в Перемишлі було попереджене вже як не стоп'ятдесять, то стосорок літ ранішими українськими заходами, а навіть боротьбою за здобуття тієї гімназії. Так, це факт, хоч досі ні польські ні українські історики Перемишля і його шкільництва словом його не згадували, а мені пощастило довідатися про це лиш завдяки випадково знайденим рукописним документам.

З цієї короткої згадки бачимо думку нашого вченого про потребу ювілею І. матури перемиської гімназії, прихильну оцінку Альманаху „З юних літ” та певного рода апробату для проєкту святкувати 50-річчя існування гімназії. Можливо теж, що перемиський „Альманах” спонукав автора написати цей фейлетон, що посередньо торкається теж гімназії.

Бувший професор перемиської гімназії ВШ. Осип Роздольський, що вчив тут у роках 1904/5—1906/7, подякував за присилку йому „Альманаху” цими словами в листі до Директора гімназії¹²⁾: „Дуже дякую за ласкаву пам'ять і за **багате та вельми цікаве для мене «Звідомлення»**”.

4. Педагогічно-шкільні круги.

На третьому місці ставимо відзиви про „Альманах” педагогічно-шкільних кругів, бо вони, розуміється, в першу чергу повинні цікавитися подібними виданнями й висловлюватися про них. На жаль цих журналів у нас мало й не всі вони появляються правильно й точно. А всетаки маємо аж чотири відзиви з цих журналів, з цього 3 українські, а 1 польський. З українських журналів згадали про перемиський ювілейний Альманах: „Рідна Школа” в ч. 5—6. з 15. березня 1937. р. стор. 75—77, „Сівач”, часопис присвячений проповіді й катехизі (Львів) у ч. 1. (5.) з січня 1937. р., „Наша Культура” в рецензії, поміщеній у 5. числі (25) за травень 1937. стор. 268—269, а з польських — журнал „Kwartalnik Nauczycielski” (Стрий) № 2/10 за квітень 1937. стор. 32—33.

Найширше й найглибше оцінив перемиське минулорічне видання журнал „Рідна Школа”, при чому непідписаний автор статейки: „**Українська гімназія в Перемишлі. Великі успіхи співпраці школи й дому. На маргінесі появи книжки „Звідомлення... з Альманахом п. н.: З юних днів...”** вийшов із загально- й національно-педагогічного становища, як це й зрозуміле з огляду на характер журналу.

Насамперед подає автор статті зміст ювілейної книжки, при чому підкреслює значення двох праць Альманаху, а саме дир. С. Шаха і проф. С. Малиновського, а саме новість таких праць у літературі українського шкільництва й важливість їх під суспіль-

¹²⁾ Лист з дати 6. І. 1937. р.

ним оглядом, а далі зазначає інформаційне й виховне значіння цієї книжки для теперішности, вкінці зупиняється на праці „Кружка Родичів” при перемиській українській гімназії за звітний шк. рік, називаючи його зразковим. Автор ділить цю працю на виховну, матеріальну й харитативну, розглядає всі 3 ділянки, підкреслює великий розмір та успішність цієї праці, вкінці підчеркує те, що „Кружок” сам здобуває засоби на свої великі видатки при видатній допомозі Директора гімназії. Автор з вдовolenням зазначає теж велику скількість знімків у гімн. Альманасі і з признанням висловлюється про дбайливе видання книжки.

Оцінка глибока, поважна й оперта на простудіюванні цілої книжки з ясними й переконливими висновками, це справжня оцінка з виховно-шкільного боку цілої перемиської гімназії під теперішню пору. Її передруковуємо в цілості:

Українська гімназія в Перемишлі.

(Великі успіхи співпраці школи й дому).

На маргінесі появи книжки: „Звідомлення Виділу »Кружка Родичів« при держ. гімназії з українською мовою назачання в Перемишлі за шк. рік 1935/36 — з Альманахом п. н.: »3 юних днів, днів весни«. Перемишль 1936, форм. вел. 8^о, стор. 240, з друкарні Наук. Т-ва ім. Т. Шевченка у Львові. Ціна 3 зл.

Дня 11. червня 1936. р. перевів »Кружок« ювілей 40-ліття першої матури в перемиській гімназії. З цієї нагоди додав Виділ до свого річного »Звідомлення« великий Альманах п. н. »3 юних днів, днів весни«, в яким є поміщені привітні поезії Уляни Кравченко, Петра Карманського (абітурієнта 1899. р.), статті проф. дра Е. Грицака, проф. Р. Дубляниці, спомини Ів. Квасниці, о. Мих. Дуркота, о. Мих. Горечка, посмертна стаття бл. п. проф. Ол. Яреми, історичні розвідки проф. Ан. Мариновича про »Історію бурс в Перемишлі«, дир. Ст. Шаха — про »Історію матур в перемиській гімназії« — з зазначенням матури взагалі від 1849. р. — зі статистичними таблицями й графіконами, та вкінці праця проф. С. Малиновського, в якій подано список усіх 2399 матуристів перемиської гімназії впродовж 40 літ, з зазначенням дати і місця уродження та звання, яке хто опісля в житті досягнув. Праці дир. Ст. Шаха й проф. С. Малиновського — це новість в літературі українського шкільництва і не мають прецедентів. Праці ці є замітні теж і зі суспільного становища, бо виповняють важну прогалину — евіденції наросту нашої інтелігенції.

Книжка ця своїм змістом має інформаційне й виховне значіння для теперішности, вчить, як треба працювати для загалу, та історичне для майбутности. А зазначити треба, що перемиська гімназія має тепер найбільше молоді, видно із »Звідомлення« — 14 відділів і є це нині найбільша українська гімназія в Польщі.

На особливу увагу заслуговує »Кружок Родичів« при українській гімназії в Перемишлі. Про організацію і працю »Кружка Родичів« при перемиській гімназії чули ми вже на І. Педаг. Конгресі Рідної Школи з реферату п. візитатора шкіл Р. Ш. Вол. Кузьмовича 1. XI. 1935. р., що він є зразковий й що від нього можна дещого навчитися.

Працю »Кружка« треба поділити на 3 частини: а) виховну, б) матеріальну, в) харитативну. До виховної частини діяльності виділу належать ті частини »Кружка«, що зміряють до допомоги школі у вихованні молоді поза школою — на »громадянським терені«, що у нинішніх часах і наших відносинах є незвичайно важним співчинником у школі. Тому, читаємо у »Звідомлені«, голова »Кружка« звертав увагу на поведіння й пильність учнів у школі й поза нею, промовляв до зібраних учнів, у конкретних випадках звертав — за згодою Дирекції школи — безпосередньо молоді увагу, виділ »Кружка« переводив з членами Учит. Збору педаг. дижури на залізні двірці, а навіть у шкільних поїздах,

над доїжджаючою молоддю, члени «Кружка» брали участь у шкільних імпрезах з нагоди релігійних, державних і національних свят, контролювали з членами Учит. Збору станції учнів, відвідували хорих учнів, організували для молоді свята, як св. Миколая — з «теплыми» дарунками, свято Матері, влаштував Виділ для молоді в карнавалі танкову забаву, перевів ювілей 40-ліття першої матури і т. п., що в секретарському звіті перераховано покрібно на сторінках 5-28.

Коли ходять про матеріальну допомогу «Кружка» для школи, то поміч ця теж велика. «Кружок» допомагав грошево при виїздах більших прогулянок краєзнавчо-спортивних учнів у Карпати, до Львова, до Кракова, чи до інших місцевостей, влаштував весняний «спортовий день» для всієї молоді заведення з прохачуванням на спортивній площі «Сяну», яку виділ «Кружка» винаймав для вжитку гімназії. Молоді за 500 зл. на 5 літ згорі, оплачує на спілку з «Кружком Родичів» І. Держ. Гімназії ім. Словацького власну Дентистичну Порадню, на яку протягом того року видано 566 зл., а з якої користало протягом року безплатно 753 учнів власної гімназії, з чого лічено зубів 103, зложено пльомб 237, знято камінь у 79 учнів, а хірургічних операцій переведено 4. (Лікар-дентиста оплачує контрактно Кураторія). Із касового звіту бачимо, що «Кружок» купував теж убогим учням лікарства (а навіть купив лікарства й оплатив лікаря бідній матері-вдові), купував убогим учням мундурки, обуву, а навіть платить за вбогих, а дуже добрих учнів науку французької мови. Крім цього має «Кружок Р.» власний збір муз. інструментів до оркестри, а у звітній році докупив за 500 зл. концертний фортепіан, щоби школа могла відбувати правильно музичні аудиторії, приписані міністерською програмою. Богато теж помагає «Кружок» родичам при оплаті адм. такси; — самих запомог уділено 691 зл., а позичок уділено на 120 зл.

Коли ходять про харитативну частину діяльності, то вона проявляється головне в акції доживлювання молоді, яку веде під проводом делегованого з Учит. Збору професора окрема секція «Кружка» т. зв. «Комітет Матерей». Комітет цей видав у звітній році 8858 безплатних снідань (каву з молоком і булкою), що матері власними руками у шк. кухонці приготували і хлопцям кожного дня науки видали. Крім цього «Комітет Матерей» вів окремий шк. буфет, платний, для учнів і Учит. Збору, з чого «Кружок» мав 733 зл. доходу. Рік-річно веде «Кружок» власну вакаційну оселю: у звіт. році була оселя в шк. будинку у Бориславці, пов. Добромиль, що її відпустив, як щороку, шк. інспектор для «Кружка», а оплата від учня виносила 20 зл. в місяць — 5 разів денно харч! При цій були ще знижки до половини, а зовсім убогі й діти емігрантів з України — зовсім безплатно.

Звідкиж гроші бере «Кружок» на свої величезні видатки? До нікого не простягає руки, а старається бути самовистарчалний — при організаційній хисті Директора гімназії, котрий є серцем «Кружка». Члени платять вкладки по 5 зл. річно, Директор признає доходи з імпрез, добровільні датки, доходи з буфету, допомога Воевідського Львів. Уряду на вакаційну оселю (200 зл.) і т. п. Приходів мав «Кружок» у звіт. році 3.151 зл.

Ця частинка «Звідолення» обильно ілюстрована світлинами зі шкільного життя, з котрих тут дві репродукуємо:

1) Лещетарська прогулянка учнів перемиської гімназії 15. II. 1936. до бриничного ліса, Звідомл. стор. 13.

2) Конкурс моделів літаків учнів перемиської гімназії, «Звідолення» Держ. гімн. Перемишль, стор. 16.

Загалом взявши, книжка ця дуже дбайливо видана як під оглядом інформативним, так і мистецьким і може вона стати зразком, як повинні виглядати шкільні звідолення, не «обовязкові» і банальні, але дійсно такі, що відзеркалювали б у цілості відносини, життя і досягнення даної школи.

Оцінка Альманаху, що появилася в польському педагогічному журналі „Kwartalnik Nauczycielski“ в Стрию, писана по українськи й автором її є Українець, професор стрийської гімназії, що підписався криптонімом О. Ц-к. Це окрема стаття-рецензія

п. н. „Звідомлення »Кружка Родичів« при держ. гімназії в Перемишлі. Рецензент наводить зміст книжки й водночас подає свої короткі завваги й спостереження, дуже прихильні для книжки й гімназії. Насамперед зазначає, що перемиське „Звідомлення Кружка Родичів” сильно різнить від звичайних шабльонових звітів, що їх зміст творять здебільша статистичні матеріали, своїм змістом та обємом і доданим до звіту цікавим альманахом. Автор коротко згадує про сам звіт „Кружка Родичів” і підкреслює його живу працю, а потім вичисляє поодинокі статті, а саме першу статтю про значення ювілейних роковин, далі зазначає частину мемуаристичну (4 статті), а підкреслює безсумнівну вартість 3 статей, а саме історичної розвідки директора Ст. Шаха про історію матур, працю С. Малиновського з списом матуристів 1896—1936 і А. Мариновича про історію перемиських бурс. Коротко згадавши про ювілейні вірші „дітей Перемиської Землі”, автор статтейки зупиняється ще над світлинами, поміщеними у ювілейній книжці. По його думці звертає увагу спільна знімка найстарших матуристів з наймолодшими. А висновок: „гарну книжку дав нам Перемишль!”

Наводжу також статтю О. Ц-ка в передруці з журналу „Kwartalnik Nauczycielski”:

Звідомлення »Кружка Родичів« при держ. гімназії в Перемишлі.

Шкільні звідомлення, видавані щорічно з кінцем шкільного року, дуже часто зладжені в доволі шабльоновий спосіб і тому мало цікаві для ширшого загалу. Поза своїм статистичним матеріалом більшої вартости вони звичайно не мають.

Перед нами книжка, що своїм змістом і обємом (240 сторін) далеко лишає позаду оті щорічні »звіти«. Це звідомлення »Кружка Родичів« при державній гімназії з українською мовою навчання в Перемишлі за шкільний рік 1935/36. з цікавим альманахом п. н. »З юних днів, днів весни« — з нагоди 40-ліття першої матури. (Перемишль 1936.).

Перша частина (ст. 4—50) дає образ діяльності »Кружка Родичів« і його праці для добра молоді. Допомоги незасібним учням, доживлювання, бібліотека шкільних підручників, вакаційна оселя, матеріяльне підсумовання »Ден-тистичної Порадні« і т. д., все це свідчить про незвичайно живу працю »К. Р.«.

Дуже цікаво представляється сам »Альманах« (ст. 53—226).

Перша стаття д-ра Є. Грицака про історичне й виховне значіння ювілейних роковин підчеркує їх виховну вартість для молодого покоління, яке »вчиться наглядно цінити вагу школи й освіту та виховну працю учителів над ним«.

Ряд цікавих нарисів присвячено мемуаристичі. Це тепло написаний спомин пок. проф. О. Яреми про великого педагога й приятеля молоді першого директора Гр. Цеглинського; ніжно відчута згадка проф. І. Квасниці про Оresta Авдіковича, колишнього професора перемиської гімназії й знаного автора оповідань »Моя популярність«, »Демон руїни« й п.; спомини про іспити зрілости: з круга »старих« — о. М. Дуркота й »молодих« — о. М. Горечка.

Є в книжці три праці, яких вартість безсумнівна. В першу чергу замітна історична розвідка теперішнього директора заведення Ст. Шаха з цінною таблицею статистичних обчислень Вол. Мриглодовича.

Опісля на увагу заслугоє мозольна праця Ст. Малиновського »Кого видала перемиська державна гімназія впродовж 40 літ?« з незвичайно цінним

списом абітурієнтів від 1896—1936. (2399+53 назв) з зазначенням їх звання й суспільної позиції.

Вартісна теж «Історія бурс у Перемишлі» А. Мариновича — праця, що кидає жмут світла на старання перемиського громадянства про незасібну шкільну молодь та її виховання.

На ювілейне свято відгукнулися теж «діти Перемиської Землі» — знана поетка Уляна Кравченко й колишній «молодо-музець», проф. П. Карманський — кількома поезіями.

Поважне число світлин (38) оживлює альманах та ілюструє й навітлює працю над вихованням шкільної молоді. Не без сентименту глядімо на світліну (ст. 50), що представляє нам поруч себе найстарших і наймолодших абітурієнтів гімназії: старе покоління зі споминами в душі про «юні дні, дні весни» своїм прикладом впливає в серця молодих юнаків віру в краще завтра, яке осягається працею, що її навчилися вони цінити в своїй школі, під проводом своїх виховників-учителів.

Дійсно — гарну книжку дав нам Перемишль!

Найближча стаття, що її занотовую, це теж рецензія — стаття, поміщена в „Нашій Культурі” в книжці за травень 1937. стор. 268—269. Хоч журнал „Н а ш а К у л ь т у р а” — це науково-літературний місячник, але з огляду на її підхід до теми з педагогічно-громадянського становища зачислюю її до цієї ділянки. Статейка-рецензія має наголовок „П е р е м и с ь к а у к р а ї н с ь к а г і м н а з і я”, а підписав її псевдонім „Учитель”. Представляється вона так:

Перемиська українська гімназія.

«Звідомлення Виділу «Кружка Родичів» при державній гімназії з українською мовою навчання в Перемишлі за шкільний рік 1936/36. з Альманахом п. н. «3 юних днів, днів весни». З нагоди 40-ліття першої матури. Перемишль, 1936., стор. 240 вел. 8^о — 34 знімків.

Відомо, що значення альманахів у нас дуже велике. У нас вони мають свою особливу історію, що нею ще й досі ніхто не зацікавився. Альманахи — це показники праці поодиноких установ чи гуртків та товариств, це скромні пам’ятники для наших діячів із якоїбудь ділянки, що їх поза ними може й ніхто не згадає (пор., як згадала УЗЕ наших видатних педагогів і шкільних діячів, хоч дуже точно зареєструвала всяких, найменших навіть «партийників», а навіть з великою насолодою і всякої масті комуністів), вкінці альманахи — це збірники праць чи статейок авторів-дебютантів, що не раз дають дуже цікаві й цінні речі. Тому теж цікавий і «Альманах перемиської гімназії», як його скорочено називають. В першій його частині маємо звіт «Кружка Родичів», замінний тим, що показує, як тепер, серед важких обставин, гарно розвивається найбільша по кількості учнів перемиська українська гімназія, як виглядає співпраця школи з домом і як дуже помагають там батьки нашій молоді під матеріальним і здоровним поглядом, а все завдяки дбайливій праці Директора й Учительського Збору.

II. частина — це справжній Альманах, що вміщує аж 14 праць і статтів авторів, бувших учнів гімназії й теперішніх професорів та виховників й місцевих громадян (Уляна Кравченко). Більших прець 3, інші — це коротенькі статті й нариси або поезії. Перша з більших праць — це стаття директора С. Шаха: «У 40-ліття першого іспиту зрілості», що зв’язана безпосередньо з ювілеєм гімназії, й пояснює статистику всіх матуристів гімназії 1896—1936. та подає її підсумки, але насправді дає куди більше: заторкує історію галицько-українського шкільництва (виховання й навчання) на тлі тодішнього життя молоді в Перемишлі та входить у складну й цікаву проблему, як творилася наша галицька інтелігенція й як однобічно вибирала собі молодь під впливом старших своє звання. Стаття цікава й джерельна (оперта на статисти-

Гімназійні звідо́млення.

1. Перше «справозданє» дирекції гімназії з 1896. р. 2. Передвоєнний «звіт» дирекції гімназії з 1914. р. 3. Воєнний «звіт» дирекції гімназії з 1918. р. 4. Перший повоєнний «звіт» дирекції гімназії з 1934. р. 5. Перше «Звідо́млення Кружка Родичів» при гімназії з 1935. р. 6. Друге «Звідо́млення Кружка Родичів» при гімназії з Альманахом з 1936. р.

стичних і архівних матеріалах та педагогічно-шкільній літературі). Головний матеріал до цієї статті дир. Шаха маємо в праці проф. М а л и н о в с ь к о г о , що пильно й дбайливо зібрав довідки про велику частину б. матуристів і на стор. 121—187. подав спис усіх перемиських матуристів, зазначаючи, хто яке має заняття, і чи живе досі, а при деяких і суспільно-громадянське становище. Праця оригінальна, бо досі ніодна школа не оголосила таких матеріалів. Третя більша праця — це «Історія бурс у Перемишлі» А. М а р и н о в и ч а , оперта на протоколах бурсових товариств. У ній використав автор багато матеріалу, але не дав доброї синтези, не представив ширше тла і занадто згустив краски, підкреслюючи від'ємні, а промовчуючи додатні сторони. Необзнайомлений із перемиським життям читач думатиме, ніби невисоко стояла виховна справа в перемиських бурсах, що або провід їх (виділ — рада Т-ва) був добрий, а виконавці (виховники) слабші, або навпаки. І саме цього співвідношення верхів і низів, цієї пропорції автор не представив, як слід. Можна це частинно оправдати тим, що автор, не знаючи з автопсії бурсового перемиського життя, оперся тільки на протоколах, що їх автори зазначували скоріше негативні, ніж позитивні риси, тому теж від'ємне відбилосся в них сильніш. Увесь тягар праці спочивав на виховниках (по галицьки — «настоятелях»), а про них згадують протоколи тільки лаконічно словами: «прийнято», «звільнено», «відійшли». Здебільш обмірковано на засіданнях матеріальні справи й труднощі, як це водиться й досі. Тому теж справді історія бурс вийшла занадто темно.

Інші частини Альманаху, це: 1. 3 гарні поезійки, зв'язані з ювілеєм гімназії й окремо написані на гімназійне свято: б. учня перемиської української гімназії й видатного поета, колишнього Молодо-музця П. Карманського (тепер професора укр. гімн. в Дрогобичі) й перемиської поетки-сеніорки, піонерки укр. жіночого руху в Галичині та літературної учениці Івана Франка, У л я н и К р а в ч е н к о (справжнє її прізвище Юлія Шнайдер-Німентовська); 2. 2 ділові статті: про ф. Д у б л я н и ц і про хід ювілейного свята і вступна оригінальна статтейка Д - р а Є. Г р и ц а к а : «Історичне й виховне значення ювілейних роковин», що вмотивовує значення альманахів узагалі, а серед наших обставин зокрема, подає коротку історію наших ювілеїв і до них залічує теж і ювілей 40-річчя І. матури в укр. перемиській гімназії; 3. 3 нариси-спомини бувших учнів і матуристів: з них найкращий, пронизаний легким гумором, о. М. Д у р к о т а , першого учня гімназії від 1888 р. і першого матуриста з 1896. р. (образок старої, т. зв. твердої школи), а далі симпатичні зворушливо-теплі спомини: ред. І. К в а с н и ц і про проф. О. А в д и к о в и ч а (написаний із помітним літературним хистом) і о. М. Г о р е ч к а . Стаття бл. п. проф. О. Я р е м и , вийнята з посмертної рукописної спадщини автора, може трохи суха, але цікава своїм змістом, бо це спомин про першого й вельми заслуженого директора пок. Г. Цеглинського.

Подекуди прикро вражає те, що нема в «Альманаху» ніякої синтетичної статті про давніх професорів гімназії, як і те, що з визначних б. учнів, чи професорів, що займають високі становища учених, громадян і і., ніхто не написав нічого. Можна сподіватися, що в найближчому Альманахові з приводу 50-річчя існування гімназії прийде черга на глибоку й ґрунтовну статтю про перемиських професорів, що їх було дуже багато і що внесли неодну цінну цегелку до скарбниці української культури.

Видання Альманаху, дуже дбайливе й естетичне, свідчить про велику культуру книжки, що має теж свою вартість із громадянсько-виховного боку. Великої краси й цікавості додають Альманахові багато ілюстрацій із життя та праці школи, де бачимо молодь, учителів і директорів, а також батьків молоді. Важні й знімки будинків, площ, пам'ятників і т. п., а також і статистичні таблиці.

У ч и т е л ь .

Як бачимо, ці 3 останні статті мають дещо спільне. Нове в останній ось що: автор її, „Учитель“, правильно підкреслює значення альманахів у нашому культурному житті, а далі входить глибше в оцінку менших статейок, поезій та споминів „Альма-

наху"; подаючи про них свої критичні завваги й деякі подробиці, незнані ширшому загалові, зазначає деякі відемні сторінки праці А. Мариновича про історію перемиських бурс і закидає одну недостачу „Альманаху": брак синтетичної праці про давніх професорів гімназії та доводить потребу такої статті¹³⁾. Це булиб нові речі, що їх зазначає стаття „Учителя". Автім є деякі спільні риси для всіх 3 останніх статтів, а саме: підкреслення великої й важливої праці „Кружка Родичів", прихильна оцінка 2 більших статтів дир. С. Шаха й проф. С. Малиновського та дбайливе й естетичне видання цілої книжки.

Водночас на цих 3 статтях бачимо наглядно, як їх автори, пишучи про ці самі речі, підходять з різних становищ до розгляду книжки, заторкують нові питання, наświetлюють їх з іншого погляду, але по суті, в основних точках, згоджуються з собою.

Крім цього маємо ще коротку нотатку в „Сівачі", часописі присвяченім проповіді і катехизі, Львів, ч. 1. (5.), за січень 1937.¹⁴⁾.

З в і д о м л е н н я виділу »Кружка Родичів« при Держ. Гімназії з укр. мовою: навчання в Перемишлі за р. 1935—1936. — з альманахом п. н. »З Юних Днів, Днів Весни«. 24x17 см. Стор. 240.

Книжка обіймає ряд цінних статей на освітньо-педагогічні теми. Книжка видана незвичайно старанно; окрашена вона 38 світлинами. Для бувших учнів являється вона напrawdę цінною памятою. А для дослідника нашого культурно-національного життя є ця книжка немаловажним джерелом для пізнання життя-буття великої частини Українців в Перемишлі.

Як бачимо, оцінка дуже прихильна. Редакція журналу підносить в Альманаху головні освітньо-педагогічні теми й стверджує, що для бувших учнів є вона „справді цінною памятою", а для дослідника нашого культурно-національного життя є важним джерелом.

5. Відгуки щоденної преси й спеціальних журналів.

Наша преса слабо відгукнулася у редакційних замітках на появу перемиської ювілейної книжки. Найповажніший наш щоденник „Діло" в числі з дня 12. грудня 1936. ч. 280. помістив у відділі „Нові книжки й журнали" коротку редакційну заввагу, а саме:

»У цій цінній публікації надруковано 25 статей різних авторів і 38 знімок. Зі статей звернемо тут увагу на велику працю Стефана Малиновського (стор. 121—187) п. з. »Кого видала перемиська державна гімназія за 40 літ« (поіменний список усіх матуристів, що здали іспит зрілості в перемиській держ. гімназії від 1896—1936. р. — з зазначенням звання й суспільної позиції, яку хто опісля в житті досягнув) та на працю Антона Мариновича п. з. »Історія Бурс у Перемишлі« (стор. 188—235.)«.

Про „Історію матур в перемиській гімназії" Ст. Шаха згадує „Діло" в тій самій рубриці як про окрему відбитку, що вийшла

¹³⁾ Те саме висловив у своїй дописці на чеку о. Р. Сорокевич, про що згадав я вище. — Е. Г.

Стаття про професорів появиться в Історії гімназії. — Г. р. и. м. Р. е. д.

¹⁴⁾ За згодою Редакції, як про це свідчить картка В. Ш. Редактора з 1. квітня 1937. р.

накладом Автора (Перемишль, 1936., 8", стор. 1—32, з 5 ілюстраціями і діаграмами).

Крім цього часопис „Нова Зоря” в 3. ч. з 17. січня 1937. в бібліографічній завазі під наголовком „Звідомлення” дав коротеньку оцінку в цих словах:

»Се видання дуже старанне і поучаюче та цікаве«.

Із спеціальних журналів звернула увагу на ювілейний Альманах „Українська Книга”, місячник присвячений бібліології і бібліофільству, орган Бібліологічної Комісії Наук. Т-ва ім. Шевченка та Українського Т-ва Бібліофілів у Львові, що у своєму 2. числі з 1937. р., у рубриці „Бібліофільські Видання”, на стр. 66. помістив таку оцінку з бібліофільського становища на вартість і оригінальність книги:

»Це звідомлення, як і два попередні¹⁵⁾, на стільки відбиває від усіх звідомлень українських, середніх шкіл, що варта про його в тій рубриці згадати. Гарний шрифт, уклад і папір, як теж з другого боку уклад і добір змісту — все те може бути прикладом для всіх інших видавців шкільних звідомлень, які в нас видаються крайно недбало«.

Отже признання цього спеціального органу, що звертає увагу на естетику видавництва, хоч коротке, дуже цінне, а що фахове, тим багато змістовне.

6. Висновки.

З цього, може занадто подрібного й докладного, зреферування всіх голосів і відзивів б. учнів, професорів та фахової критики в педагогічно-шкільних і інших журналах та в наших часописах, видно, що 40-літній ювілей І. матури в перемиській українській гімназії признано доцільним і потрібним, що він викликав радість і прихильне відношення серед б. матуристів і ширших кол. Майже всі б. учні підкреслюють вартість памятової книжки, що нагадує їм їхні „юні дні, дні весни”, викликає милі спомини про шкільне життя (Г. Чіпка, Д. Ключник), про давніх учителів (Лисяк, І. Мосевич), про Перемишль, про товаришів, і то тих, що живуть, і тих, що від нас відійшли, а в першу чергу тих, що полягли у війні. Згадують теж так дуже типово для перемиських учнів життя в Гімназійному Інституті (Г. Чіпка) і краєвиди Перемишля з „татарською могилою” та срібнолентим Сяном (П. Лисяк), вкінці дуже милу учням працю в хорі й шкільній оркестрі та спільні забави, гри й бійки (проф. Д. Ключник). Зворушливий сентимент і тиха задума проглядає з багатьох споминів б. абітурієнтів про давню школу в звязку з ювілейним „Альманахом”, а часом і глибокі рефлексії, висновки та проєкти з національно-виховного й громадянського становища (Др П. Лисяк, Г. Марти-

¹⁵⁾ Редакція «Укр. Книжки» мала на увазі «Звіт Дирекції Гімназії» за шк. рік 1933/34. і «Звідомлення Виділу „Кружка Родичів” з діяльнстии за рік 1934/35., що видані у цій самій серії та устійненім формсті. — Прим. Редакції.

нець, Др В. Щурат, О. Ц-к, І. Мсевич, Т. Пилипівський). Майже в усіх рецензіях, статтях чи коротких заввагах про „Альманах” були деякі спільні точки, розуміється з додатками й деякими варіантами. А саме: підкреслювано його суспільне (Р. Ш.), виховно-освітнє (Р. Ш., Сівач), або науково-літературне (Сівач), культурно-історичне та інформаційне (Р. Ш.) значіння, вартість зібраних матеріалів для історії шкільництва (Р. Ш., Учитель в „К. Н.”, Сівач), оригінальність і новість статей (Р. Ш., Учитель), велитенську й творчу та успішну працю „Кружка Родичів” (головно Р. Ш., а далі О. Ц-к), а далі зазначувано три найбільші статті, а саме дир. С. Шаха („Висновки із спису матуристів” — Р. Ш., О. Ц-к, Учитель), проф. С. Малиновського (спис матуристів — Лисяк, Г. Чіпка, Др М. Мельник, Р. Ш., О. Ц-к, „Діло”, І. Мосевич) і А. Мариновича „Історія бурс у Перемишлі (О. Ц-к, „Діло”). Меншу вже увагу звертали рецензенти й автори статей на менші статті (Учитель, О. Ц-к, в „Kwartalniku Nauczycielskim”), а ще менше на поетичну частину (Учитель, О. Ц-к). Вже більшу увагу викликала мемуаристична частина, що її піднесли декілька рецензентів (О. Ц-к, Учитель і і.).

Звернула теж загальну увагу дбайливість видання, зовнішній вигляд книжки, велика кількість знімків, взагалі естетично-мистецька сторона (Українська Книга, Г. Чіпка, Г. Мартинець, Р. Ш., О. Ц-к, Сівач, Нова Зоря). Підкреслено, що й такі на перший погляд сухі речі, як звіти шкіл, можна зробити цікавими, якщо оживити їх зміст, заактуалізувати його та подбати про гарну для ока читача естетичну форму (О. Ц-к, Укр. Книга). Закидів „Альманахові” майже не поставлено.

Тому думаю, що „Альманах” виконав своє післанництво і промостив дорогу дальшим річникам цього видавництва рухливого „Кружка Родичів”.

14. X. 1937